

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-34>

УДК 339.13:631.247-027.3(477)

РИНОК ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

ORGANIC PRODUCTS MARKET FOR IN UKRAINE

Негода Юлія Володимирівнадоктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9714-5438>**Гузь Михайло Михайлович**кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2258-3230>**Nehoda Yuliia, Huz Mykhailo**

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті висвітлені особливості розвитку та функціонування ринку органічної продукції в Україні з позиції практичного аспекту. Визначено, що органічне виробництво в Україні регламентується положеннями Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 № 2496-VIII та іншими документами. Проаналізовано сучасний стан ринку органічної продукції в Україні. Визначено основні тенденції розвитку експорту органічної продукції. Висвітлено особливості функціонування ринку органічної продукції в умовах воєнного стану. Виділено нововведення у сфері органічного виробництва та з'ясовано, що розвиток виробництва органічної продукції вимагає пошуку шляхів створення здорової конкуренції та забезпечення конкурентоспроможності органічної продукції.

Ключові слова: органічна продукція, ринок, експорт, виробництво, конкурентоспроможність, війна.

The article highlights the peculiarities of the development and functioning of the organic market in Ukraine from the practical point of view. It is determined that organic production in Ukraine is regulated by the provisions of the Law of Ukraine "On Basic Principles and Requirements for Organic Production, Circulation and Labeling of Organic Products" of 10.07.2018 No. 2496-VIII and other documents. The author notes that today some organic farms remain under Russian occupation, some have been liberated but are in a very poor condition, and some have relocated their production to western Ukraine or abroad. It has been established that Ukraine, which exports organic products to the European Union, must comply with the provisions of the new Regulation (EU) No. 2018/848 of the European Parliament and of the Council on organic production and labeling of organic products. The current state of the organic market in Ukraine is analyzed. The main trends in the development of organic exports are identified and it is found that Ukrainian exports of organic products mainly go to European countries. The peculiarities of the functioning of the organic market under martial law are highlighted. It is determined that in order to increase the level of development of organic production, the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine is actively involved in various international projects. It was found that during the war, the main challenges in the domestic organic market were disruption of the supply chain, migration of a significant number of consumers of organic products to other regions or abroad, and a decrease in purchasing power and demand for organic products. Innovations in the field of organic production are highlighted and it is found that the development of organic production requires finding ways to create healthy competition and ensure the competitiveness of organic products. It is determined that the prospects for the development and effective functioning of the Ukrainian organic market in the context of export-oriented direction should be: increasing the export capabilities of Ukrainian organic producers, developing and implementing programs to support operators in finding and using alternative logistics routes for export, searching for new partners, harmonizing the legislative framework, etc.

Keywords: organic products, market, exports, production, competitiveness, war.

Постановка проблеми. Важливою частиною корпоративної соціально-економічної відповідальності, пов'язаної з виробництвом

і переробкою продукції, є виробництво якісної та безпечної продукції. Через нераціональне та необачне використання природних ресур-

сів екологічна ситуація в усьому світі з кожним роком погіршується, тому ринок органічної продукції розвивається порівняно швидко. Сьогодні особлива увага приділяється виготовленню здорової продукції без шкоди для організму. Практика засвідчує, що в усьому світі ринок органічної продукції зростає на 10-15% щорічно, а попит на таку продукцію зростає швидше, ніж пропозиція.

Аграрний сектор є одним із найважливіших секторів економіки України. Сільськогосподарські площі України становлять близько 43 млн гектарів. З огляду на те, в Україні виробляється органічна продукція не лише для власного споживання, а й на експорт, особливо це стосується органічного сектору. Відтоді як 24 лютого 2022 року почалося широкомасштабне вторгнення країни-агресора в Україну, органічний сектор України, як і весь аграрний сектор, постраждав, згідно чого змінились тенденції розвитку ринку органічної продукції в Україні, що, зі свого боку, зумовлює актуальність тематики цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематичні аспекти вивчення розвитку та функціонування ринку органічної продукції в Україні є предметом досліджень багатьох науковців. Зокрема, Городняк І. та Петровський С., аналізуючи ринок органічної продукції в Україні, зауважують, що розвиток органічного виробництва має екологічні, економічні та соціальні переваги. Малі та середні виробники в Україні дедалі більше інвестують у виробництво органічної продукції. На думку науковців, основною причиною повільного розвитку вітчизняного органічного ринку є низька купівельна спроможність споживачів. Тому що екологічно чисті фрукти, овочі, м'ясо та молоко зазвичай значно дорожчі. Вчені стверджують, що одним із важливих завдань у формуванні ринку органічної продукції є сегментація, тобто поділ на групи споживачів за результатами маркетингових досліджень. Кількісні показники та якісні характеристики попиту на органічну продукцію є основними джерелами побудови агровиробниками відповідних маркетингових комплексів [1, с. 35]. Амонс С., вивчаючи стан та перспективи розвитку виробництва органічної продукції в Україні, зазначає, що враховуючи достатню кількість орних земель, сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, відповідну матеріально-технологічну базу та науково-практичні рекомендації, Україна має значною мірою невикористаний потенціал у розвитку виробництва органічної продукції. Науковець

стверджує, що завдяки науковому обґрунтуванню вітчизняного органічного виробництва та підтримці національного розвитку в майбутньому можна буде збільшити частку високоякісної органічної продукції на агропродовольчому ринку. Це значно сприятиме вирішенню екологічних проблем і сталому розвитку сільських територій, дозволить розширити експорт органічної продукції та підвищити її конкурентоспроможність й зайняти лідируючі позиції на світовому ринку органічної продукції [2, с. 232]. Водночас Хаєцька О., розглядаючи перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні та світі, наголошує, що розвиток органічного виробництва в Україні сприяє охороні та поліпшенню навколишнього середовища, частковому відновленню родючості ґрунту, розвитку сільських територій, підвищенню рівня життя сільського населення та загального добробуту населення країни, забезпеченню продовольчої безпеки України, підвищенню ефективності та рентабельності сільськогосподарського виробництва, пропозиції населенню здорової та якісної продукції, покращенню іміджу України на міжнародному ринку органічної продукції, зміцнення експортного потенціалу тощо [3, с. 46]. Зі свого боку, Берсуцька С. та Козичева Т. зазначають, що в Україні попит на органічну продукцію низький порівняно з розвиненими країнами світу, однак з кожним роком в Україні зростає кількість споживачів, зацікавлених у придбанні та споживанні екологічно чистої органічної продукції. Така продукція реалізується через мережі супермаркетів, спеціалізовані магазини та мережу Інтернет. З позиції вчених, Україна має значні можливості для розвитку органічного виробництва (чорноземи, потужні агрохолдинги, кліматичні умови), оскільки на світовому ринку присутній дефіцит органічної продукції, то продаж продукції за кордон дає великі можливості Україні. Як наслідок, вітчизняне сільське господарство має значний потенціал для покращення економічних, екологічних та соціальних умов в Україні. Однак, повільний прогрес у сфері органічного виробництва пояснюється неповною законодавчою базою та відсутністю чітких національних рекомендацій з цього питання [4, с. 170]. Беручи до уваги дослідження науковців, доцільно відзначити, що питання розвитку та функціонування ринку органічної продукції в Україні з позиції практичного аспекту є не до кінця розкритими.

Метою статті передбачено висвітлити особливості розвитку та функціонування ринку

органічної продукції в Україні з позиції практичного аспекту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості органічного виробництва в Україні регламентуються положеннями Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 № 2496-VIII [5] та іншими відповідними підзаконними нормативно-правовими документами. Так, Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 № 2496-VIII [5] зазначено що органічна продукція – це «сільськогосподарська продукція, у тому числі харчові продукти та корми, отримані в результаті органічного виробництва». Доцільно зауважити і те, що органічна продукція, яка вводиться в обіг і реалізується, має мати маркування державним логотипом для органічної продукції, за винятком окремих випадків, визначених законодавством. Окрім того, обов'язковим елементом маркування органічної продукції є кодовий номер, який розташовується під державним логотипом для органічної продукції та містить: 1) акронім, що ідентифікує державу походження; 2) напис «organic»; 3) реєстраційний код органу сертифікації, що здійснив сертифікацію органічного виробництва. Органічна продукція в обігу та реалізації підлягає обов'язковому декларуванню. Оператор повинен подати до органу сертифікації декларацію про кількість органічної продукції, яка вводиться в обіг та реалізацію. Оператор також несе відповідальність за повноту та достовірність відомостей, наведених у декларації щодо кількості реалізованої органічної продукції. Варто відзначити, що перед війною близько 400 органічних господарств в Україні обробляли площу близько 460 тис. га відповідно до вимог Органічного Регламенту ЄС, а це – приблизно 1,3% від загальної площі сільськогосподарських угідь. Також функціонувало близько 100 сертифікованих органічних переробників і трейдерів [6]. Останніми роками кількість органічних господарств в Україні зросла, але всі вони розташовані та функціонують по всій Україні. Сьогодні деякі органічні господарства залишаються під російською окупацією, деякі були звільнені, але знаходяться у край зруйнованому стані, деякі – релокували свої виробництва на захід України чи закордон. Щодо проблеми правового регулювання ринку органічної продукції, то потрібно наголосити, що з 1 січня 2022 року

у Європейському Союзу було введено в дію новий регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 про органічне виробництво й маркування органічних продуктів [7]. І Україна, яка експортує органічну продукцію до країн Європейського Союзу, повинна дотримуватися положень нових змін. Зокрема, новим документом розширено сферу його застосування, посилюється відповідальність оператора у разі підозри на забруднення продукції, перехід від еквівалентності до рівнозначності та встановлення вимог групової сертифікації. Раніше законодавча система органічного виробництва регулювалася регламентами № 834/2007, № 889/2008 та № 1235/2008, однак у новому документі всі нормативно-правові акти згруповані за розділами основних положень: правила виробництва (рослин, тварин, харчової продукції, кормів, аквакультури), матеріал для розмноження рослин і насіння, контроль, торгівля з третіми країнами тощо. Конкуренетоспроможність органічної продукції повинна визначатися не окремою перевагою продукції, а конкурентною перевагою, яка є результатом суми всіх існуючих конкурентних переваг. Тому конкурентоспроможність органічної продукції є кінцевим результатом створення, забезпечення, підтримки та розвитку конкурентної переваги органічних господарств. Опираючись на воєнні дії в Україні, та те, що неможливо сьогодні чітко визначити площу сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічне виробництво, то можна зауважити, що станом на 31 грудня 2021 року займана площа сільськогосподарських угідь, призначених для виробництва органічної продукції та перехідного періоду, становила 422299 га, а саме 1% від загальної площі земель сільськогосподарського призначення України. Так, площа сільськогосподарських угідь для виробництва органічної продукції становила 370110 га, а площа сільськогосподарських угідь перехідного періоду – 52189 га. Водночас загальна кількість операторів цієї сфери станом на досліджуваний період склала 528, серед яких 418 були сільськогосподарськими виробниками [8].

За останні роки вітчизняний споживчий ринок розширив асортимент органічної продукції за рахунок великих мереж супермаркетів. Основними видами продукції, яка споживається, є молоко та молочні продукти, овочі, фрукти та гриби, зернові та круп'яні продукти, борошно, насіння, соки, напої, макаронні вироби, консерви, яйця, м'ясні продукти, олії,

спеції та ароматизатори, цукор, хлібобулочні вироби, мед, шоколад та чай.

Відповідно до Національної економічної стратегії на період до 2030 року площі з органічним статусом в Україні мають становити не менше 3% від загальної площі сільськогосподарських угідь, тобто 1,26 млн га. Такі очікування роблять Україну однією з країн з найбільшою площею органічних земель у світі та Європі зокрема [9].

Акцентуючи увагу на експорті органічної продукції, то доцільно відзначити, що український експорт органічної продукції в основному надходить до країн Європи. Так, в 2021 році 82% українського органічного експорту було направлено до країн Європи.

Що стосується 2022 року, то у 2022 році експорт органічної продукції до країн Європи становив 226,4 тис. тонн. У 2021 році цей показник становив 196,4 тис. тонн. Щодо 2023 року, то незважаючи на триваючу війну, рекордні показники експорту спостерігалися вже в січні та лютому. За ці два місяці експортовано 75,7 тис. тонн, що становить третину від загального обсягу експорту у 2022 році. З березня по травень спостерігався значний спад експорту, який відновився вже в червні і демонструє позитивну динаміку [10].

Явним лідером серед торгових партнерів для української органічної продукції у 2022 році стали Нідерланди. До країни було відвантажено 101 тис. тонн органічної продукції, що становить майже 45% органічного експорту України. Серед країн-лідерів – Німеччина (33,1 тис. тонн, тобто 15% від загального експорту), Австрія (27,3 тис. тонн, тобто 12%), Швейцарія (17,7 тис. тонн, тобто 8%) та Польща (13,4 тис. тонн, тобто 6%). Серед видів товарної номенклатури, то майже 40% загального експорту органічної продукції складала кукурудза (89,6 тис. тонн). До лідерів органічної продукції експорту у 2022 році увійшли соєві боби (33,7 тис. тонн, тобто 15%), пшениця та спельта (24,2 тис. тонн, тобто 11%), макуха соняшника (13,2 тис. тонн, тобто 6%) та насіння соняшнику (13 тис. тонн, тобто 6%), соняшникова олія (8 тис. тонн, тобто 3,5%). Стосовно транспортування органічної продукції, то більшість такої продукції експортувалася автомобільним транспортом (58,6%). Морським і річковим транспортом експортовано 26,8%, а залізничним – 14,6% [10].

Більш детальна характеристика товарної номенклатури експорту органічної продукції до країн Європи за 2021–2022 роки представлена на рис. 1.

Виходячи із даних рис. 1, можна відзначити, що у 2022 році, незважаючи на воєнний стан, відбулося зростання обсягів експорту органічної продукції. Незважаючи на всі виклики, пов'язані з повномасштабним вторгненням, органічні господарства змогли збільшити свій експорт до країн Європи на 13% у 2022 році. Ці результати стали можливими завдяки цілеспрямованим зусиллям виробників органічної продукції, щоб підтримувати свою діяльність під час війни. На жаль, деяким виробникам органічної продукції довелося припинити виробництво, але ті, що змогли протистояти проявам та наслідкам воєнного стану, шукали та надалі шукають нові можливості для стабілізації виробництва та експорту відповідно.

Сьогодні в Україні функціонують оператори, більшість із яких, зокрема 85%, сертифіковані українським органом ТОВ «Органік Стандарт», решта (15%) знаходяться під контролем іноземних органів сертифікації [11].

З метою підвищення рівня розвитку виробництва органічної продукції Міністерство аграрної політики України бере активну участь у таких міжнародних проєктах: Швейцарсько-українська програма «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (QFTP), проєкт «Німецько-українська співпраця в галузі органічного сільського господарства» (COA), програма «Органічна торгівля заради розвитку у Східній Європі» (OT4D), проєкт ЄС «Інституційна та політична реформа дрібно-масштабного сільського господарства в Україні» (IPRSA), програма USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО) [8].

Участь у таких програмах дає можливість Україні отримати професійну підтримку у розробці законодавчої та нормативно-правової бази, імплементації законів у сфері органічного виробництва, дистрибуції та маркуванні органічної продукції, а також забезпечує підтримку у здійсненні різноманітних заходів, пов'язаних з органічним виробництвом.

В умовах війни багато операторів органічного виробництва зазнали втрат через окупацію та прямі напади, блокування портів, руйнування інфраструктури та ланцюгів поставок, а також значне підвищення цін на допоміжні продукти, паливо та логістику. Основними викликами на внутрішньому органічному ринку стали порушення ланцюга поставок, міграція значної кількості споживачів органічної продукції в інші регіони чи за кордон, зниження купівельної спроможності та попиту на органічну продукцію. Масові атаки на

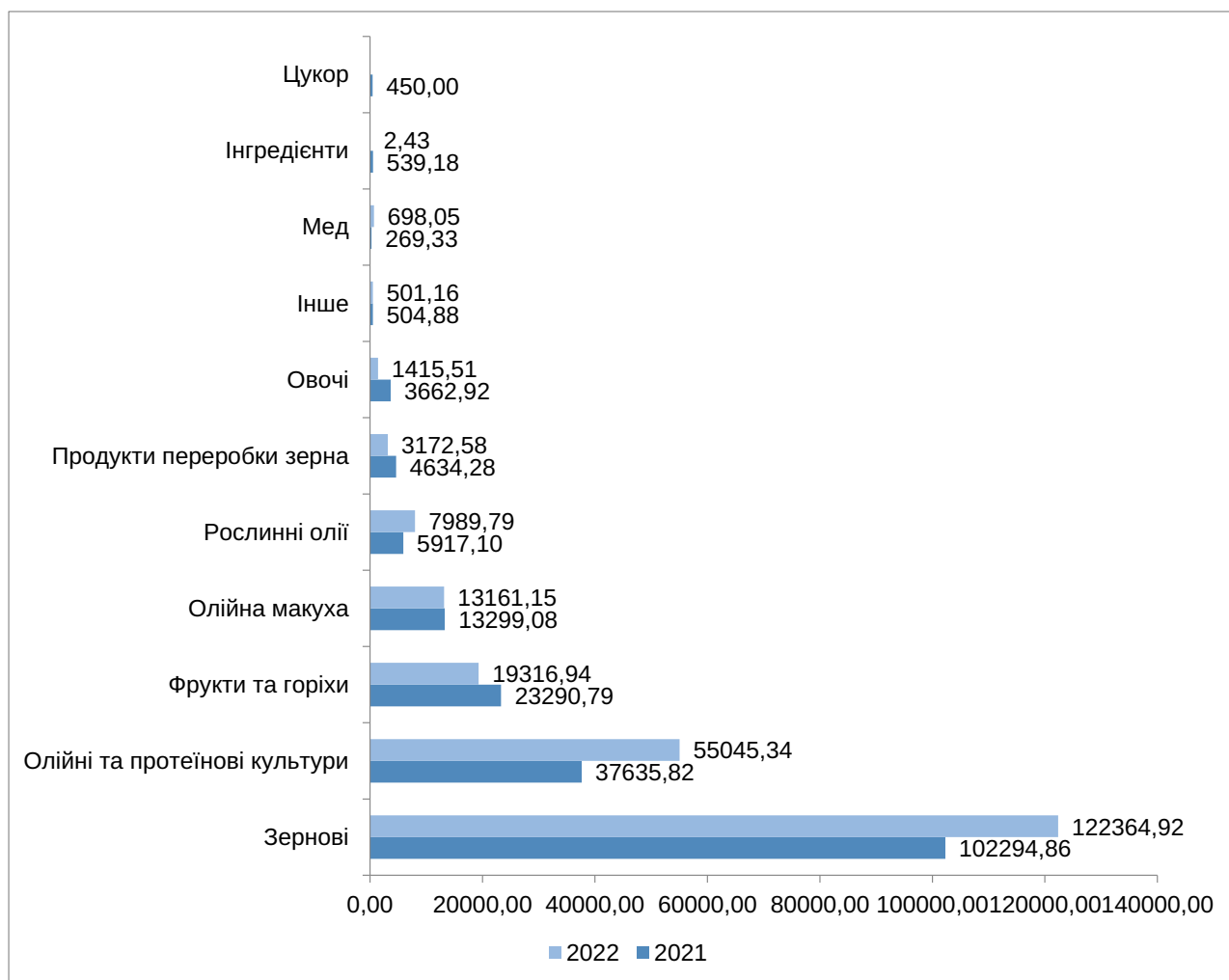

Рис. 1. Товарна номенклатура експорту органічної продукції до країн Європи, тис. тонн

Джерело: сформовано на основі [10]

енергетичну інфраструктуру призвели до знеструмлення на більшості території України. Більшість органів місцевого самоврядування раніше підтримували органічних виробників у своєму регіоні. Однак, коли в країні оголосили воєнний стан, місцева підтримка органічних виробників припинилася. Через тотальну війну була відкладена органічна комунікаційна кампанія, запущена Органічною ініціативою у 2021 році для українських споживачів, а також відтерміновано впровадження органічної продукції в систему державних закупівель для шкіл і дитсадків [12].

Серед останніх нововведень на ринку органічної продукції, то доцільно відзначити і те, що в Україні введено в дію Державний реєстр операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Так, до такого Реєстру вже включені перші оператори, які

отримали сертифікат про підтвердження відповідності органічного виробництва та дистрибуції органічної продукції вимогам законодавства України у сфері органічного виробництва, дистрибуції та маркування органічної продукції. Цей Реєстр доступний за посиланням <https://surl.li/hrdzr> [13].

З огляду на такі зміни, запровадження реєстрації у сфері органічного виробництва, дистрибуції та маркування органічної продукції є ще одним важливим кроком у розвитку органічного сектору економіки України. До сьогодні виробництво органічної продукції в Україні здійснюється за стандартами, що відповідають стандартам ЄС та інших країн. Такі нововведення означають про розширення пропозиції органічної продукції на внутрішньому ринку.

З огляду на розглянуті особливості ринку органічної продукції в Україні, доцільно відзначити, що розвиток органічного ринку зали-

шається одним із пріоритетів аграрної політики. Тому вважаємо за потрібно відзначити, що перспективами розвитку та ефективного функціонування ринку органічної продукції України у контексті експортоорієнтованого напрямку мають бути: нарощення експортних можливостей українських виробників органічної продукції, розробка та реалізація програм підтримки операторів щодо пошуку та використання альтернативних логістичних шляхів експорту, пошук нових партнерів, гармонізація законодавчої бази тощо.

Підсумовуючи, доцільно відзначити, що ринок органічної продукції в Україні та світі зростає з кожним роком, а українські виробники органічної продукції поступово зміцнюють свої позиції як на ринку України так і на зовнішньому ринку.

Висновки. Таким чином, за результатами проведених досліджень визначено особливості розвитку та функціонування ринку органічної продукції в Україні. Аналіз стану виробництва органічної продукції засвідчив, що не зважаючи на війну, Україна продовжує нарощувати обсяги виробництва такої про-

дукції, на що вказує зростання обсягів експорту. Виявлено, що з кожним роком кількість виробників та операторів органічного виробництва в Україні зростає, а вироблена органічна продукція користується великою популярністю серед споживачів не лише в країнах Європи, а й у інших країнах, які імпортують українську органічну продукцію. Тому розвиток виробництва органічної продукції вимагає пошуку шляхів створення здорової конкуренції та забезпечення конкурентоспроможності органічної продукції. З огляду на те, відзначимо, що конкурентна перевага органічної продукції є важливою складовою конкурентоспроможності економіки України. Однак, виходячи із реалій сьогодення, в Україні сучасні умови для виробництва органічної продукції дуже несприятливі, тому конкурентна перевага цієї продукції має базуватися на вищій продуктивності використання запасів.

У перспективі подальших досліджень виникає нагальність комплексного вивчення особливостей розвитку експортного потенціалу органічної продукції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Городняк І., Петровський С. Аналіз ринку органічної продукції в Україні. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 3135. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-5>
2. Амонс С. Е. Стан та перспективи розвитку виробництва органічної продукції в Україні. *Сільське господарство та лісівництво*. 2021. № 3 (22). С. 221236.
3. Хаєцька О. П. Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні та світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 6. С. 3848.
4. Берсуцька С. Я., Козичева Т. О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку органічної продукції. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 2(60). С. 165-172.
5. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>
6. Біодинамічне сільське господарство в Україні. Огляд розвитку та поточної ситуації. Органічна платформа знань, 2023. URL: https://organic-platform.org/top_news/biodynamichne-silske-gospodarstvo-v-ukrayini-oglyad-rozvytku-ta-potochnoyi-sytuacziyi/
7. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 від 30 травня 2018 року про органічне виробництво і маркування органічних продуктів та про скасування Регламенту Ради (ЄС) № 834/2007: Європейський Союз; Регламент, Міжнародний документ, Правила [...] від 30.05.2018 № 2018/848. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_036-18#Text
8. Органічне виробництво в Україні. Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2022. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini>
9. Україна разом із ЄС відзначила Органічний день. Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2022. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ukrayina-razom-iz-yes-vidznachila-organichnij-den>
10. Дашборд щодо експорту української органічної продукції. Дія. Бізнес. Експортний напрям. URL: https://export.gov.ua/740-eksport_ukrainskoi_organichnoi_produktsii
11. Корогод О. Як дипломати допомагають просувати органічних виробників на міжнародних ринках. *Економічна правда*, 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/21/703411/>
12. Висоцький Т., Ремізов А., Прокопчук Н. Органічний сектор в Україні, 2023. URL: <https://organicinfo.ua/news/biofach2023-opened/>

13. Перші 4 оператори органічної продукції отримали сертифікати українського зразка. Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2023. URL: <https://minagro.gov.ua/news/pershi-4-operatori-organichnoyi-produkciji-otrimali-sertifikati-ukrayinskogo-zrazka>

REFERENCES:

1. Ghorodnjak, I., Petrovsjkyj, S. (2023). Analiz rynku orghanichnoji produkciji v Ukrajini [Analysis of the market of organic products in Ukraine]. *Ekonomichnyj prostir – Economic space*, 184, 3135. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-5> [in Ukrainian].
2. Amons, S. E. (2021). Stan ta perspektyvy rozvytku vyrobnyctva orghanichnoji produkciji v Ukrajini [State and prospects for the development of organic production in Ukraine]. *Siljsjke ghospodarstvo ta lisivnyctvo – Agriculture and forestry*, 3 (22), 221236 [in Ukrainian].
3. Khajecjka, O. P. (2019). Perspektivy rozvytku rynku orghanichnoji produkciji v Ukrajini ta sviti [Prospects for the development of the market of organic products in Ukraine and the world]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualjni pytannja nauky i praktyky – Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*, 6, 3848 [in Ukrainian].
4. Bersucjka, S. Ja., Kozycheva, T. O. (2020). Suchasnyj stan i perspektyvy rozvytku rynku orghanichnoji produkciji [Current state and prospects for the development of the market of organic products]. *Ekonomichnyj visnyk Donbau – Economic Herald of Donbass*, 2(60), 165172 [in Ukrainian].
5. Pro osnovni pryncypy ta vymoghy do orghanichnogho vyrobnyctva, obighu ta markuvannja orghanichnoji produkciji: Zakon Ukrainy vid 10.07.2018 № 2496-VIII [On the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products: Law of Ukraine dated July 10, 2018 No. 2496-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text> [in Ukrainian].
6. Orghanichna platforma znanj (2023). Biodynamichne siljsjke ghospodarstvo v Ukrajini. Oghljad rozvytku ta potочноji sytuaciji [Biodynamic agriculture in Ukraine. Overview of development and current situation]. URL: https://organic-platform.org/top_news/biodynamichne-siljske-gospodarstvo-v-ukrajini-oglyad-rozvytku-ta-potочноji-sytuaciji/ [in Ukrainian].
7. Reglament Jevropejskogho Parlamentu i Rady (JeS) № 2018/848 vid 30 travnja 2018 roku pro orghanichne vyrobnyctvo i markuvannja orghanichnykh produktiv ta pro skasuvannja Reglamentu Rady (JeS) № 834/2007: Jevropejskyj Sojuz; Reglament, Mizhnarodnyj dokument, Pravyla [...] vid 30.05.2018 № 2018/848 [Regulation of the European Parliament and Council (EU) No. 2018/848 of May 30, 2018 on organic production and labeling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No. 834/2007: European Union; Regulation, International document, Rules [...] of 30.05.2018 No. 2018/848]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_036-18#Text [in Ukrainian].
8. Ministerstvo aghrarnoji polityky ta prodovoljstva Ukrainy (2022). Orghanichne vyrobnyctvo v Ukrajini [Organic production in Ukraine]. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrajini> [in Ukrainian].
9. Ministerstvo aghrarnoji polityky ta prodovoljstva Ukrainy (2022). Ukrajina razom iz JeS vidznachyla Orghanichnyj denj [Ukraine together with the EU celebrated the Organic Day]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ukrajina-razom-iz-yes-vidznachyla-organichnij-den> [in Ukrainian].
10. Dija. Biznes. Eksportnyj naprjam. Dashbord shhodo eksportu ukrajinsjkoji orghanichnoji produkciji [Dashboard regarding the export of Ukrainian organic products]. URL: https://export.gov.ua/740-eksport_ukrajinskoji_organichnoi_produktsii/ [in Ukrainian].
11. Koroghod, O. (2023). Jak dyplomaty dopomaghajutj prosuvaty orghanichnykh vyrobnykiv na mizhnarodnykh rynkakh. Ekonomichna pravda. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/21/703411/> [in Ukrainian].
12. Vysocjkyj, T., Remizov, A., Prokopchuk, N. (2023). Orghanichnyj sektor v Ukrajini [Organic sector in Ukraine]. URL: <https://organicinfo.ua/news/biofach2023-opened/> [in Ukrainian].
13. Ministerstvo aghrarnoji polityky ta prodovoljstva Ukrainy (2023). Pershi 4 operatory orghanichnoji produkciji otrymaly sertyfikaty ukrajinsjkoji zrazka [The first 4 operators of organic products received certificates of the Ukrainian model]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/pershi-4-operatori-organichnoyi-produkciji-otrimali-sertifikati-ukrayinskogo-zrazka> [in Ukrainian].